

Посебен Извештај

за утврдените состојби во финансирањето
на изборната кампања за Избор на
Претседател на Република Северна
Македонија 2024 година

Август 2024

Почитувани,

Во согласност со нашата законска одговорност и заложбата за транспарентност, Државната комисија за спречување на корупцијата го изготви овој извештај со цел да го информира Собранието за состојбата во врска со Претседателските избори 2024 година.

Намената на овој извештај е да се обезбеди целосна и објективна анализа на сите релевантни аспекти и активности поврзани со изборниот процес, со посебен акцент на можни случаи на корупција, судири на интереси и други нерегуларности кои можат да влијаат на интегритетот на изборите.

Извештајот претставува резултат од нашето детално истражување и мониторинг на изборниот процес. Целта е да се идентификуваат сите потенцијални предизвици и слабости кои би можеле да го нарушат легитимитетот на изборите, како и да се предложат конкретни мерки и препораки за нивно надминување. Овие мерки имаат за цел да осигураат транспарентност и правичност во изборниот процес, што е клучно за одржување на демократските стандарди и довербата на граѓаните во изборните институции.

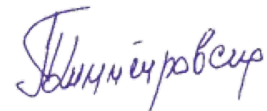
Со доставувањето на овој извештај, Државната комисија за спречување на корупцијата ја исполнува својата обврска за редовно и објективно информирање на Собранието и јавноста за состојбите и напредокот во сферата на спречување на корупција и унапредување на изборниот процес.

Очекуваме дека нашите наоди и препораки ќе придонесат за унапредување на изборниот процес и ќе помогнат во создавање на праведна и транспарентна изборна средина.

Со почит,

Претседател

Татјана Димитровска



РЕЗИМЕ

Посебниот извештај за утврдените состојби во финансирањето на изборната кампања за Избор на Претседател на Република Северна Македонија 2024 година од Државната комисија за спречување на корупција претставува сеопфатен преглед на финансиските аспекти на изборниот процес, особено фокусирајќи се на приходите, расходите и правната рамка поврзана со финансирањето на изборните кампањи.

Овој документ обезбедува детална анализа на финансиските текови, идентификувани слабости, и предлог мерки за подобрување на транспарентноста и ефикасноста на изборните активности, како и подобрување на улогата на Државната комисија за спречување на корупцијата во борбата против корупцијата, преку ефикасното постапување по предметите и имплементација на мерки за зголемување на транспарентноста и отчетноста пред граѓаните.

Државната комисија за спречување на корупцијата постигна значителен успех во борбата против корупцијата. Комисијата покажа ефикасност и решителност во справувањето со случаи на неправилности поврзани со изборната кампања. Овој извештај говори за случаите кои беа процесуирани, што резултираше со изрекување на соодветни санкции и преземање мерки против одговорните лица.

Државната комисија за спречување на корупцијата преку своите активности ја зајакна својата улога како надзорен орган и значително придонесе за зголемување на довербата во изборниот процес. Секоја постапка беше спроведена транспарентно, со што се обезбеди поголема отчетност и одговорност од страна на политичките актери. Ова го истакнува напредокот на Државната комисија за спречување на корупцијата во создавање на фер и интегритетен изборен процес со намалување на ризиците од коруптивни активности.

Извештајот деталзира бројни недостатоци во правната и административната рамка што го регулираат изборниот процес и финансирањето на изборните кампањи во Република Северна Македонија. И покрај постоењето на законска регулатива, значителни проблеми во имплементацијата создаваат ризик за корупција. Ова е особено изразено во несоодветната примена на законските одредби, што води кон зголемен ризик од злоупотреба на средствата. Административните процедури, како што е пријавувањето на донации и трошоци од страна на политичките партии, се оценети како премногу комплексни и неефикасни, што доведува до зголемени административни трошоци и одложувања. Потребна е реформа на овие процеси за постигнување поголема ефикасност и намалување на можностите за корупција.

Извештајот укажува на потребата од зајакнување на системите за мониторинг и надзор за обезбедување поголема транспарентност и отчетност во финансирањето на изборните кампањи. Финансиското управување претставува сериозен предизвик, но успехот на ДКСК во борбата против корупцијата и справувањето со неправилностите е видлив и значителен и покрај сите предизвици.

Државната комисија за спречување на корупцијата препорачува воведување нови механизми за следење на приходите и расходите, како и реорганизација на административните процеси за поефикасно управување со ресурсите и намалување на можностите за корупција.

Овој извештај претставува значаен документ кој дава јасна слика за состојбата на финансирањето на изборните кампањи во Северна Македонија во 2024 година. Преку детално разгледување на приходите, расходите и правната рамка, извештајот ја нагласува потребата од реформи и подобрувања кои ќе обезбедат фер и транспарентен изборен процес во иднина.

СОДРЖИНА

1	Вовед	1
2	Законска регулатива	3
3	Надлежности за време на изборен процес	4
	3.1. Активности пред започнување на изборна кампања	5
	3.2. Активности за време на изборна кампања	6
4	Податоци од финансиски извешати	9
	4.1. Приходи	9
	4.1.1. Приходи за платено политичко рекламирање	11
	4.1.2. Други приходи за платено политичко рекламирање	14
	4.2. Расходи	15
	4.2.1. Расходи за платено политичко рекламирање	17
	4.2.2. Други расходи	19
5	Одлуки од надлежност на ДКСК	20
	5.1. Предмети по пријави	20
	5.2. Предмети по сопствена иницијатива	21
	5.3. Предмети по приговор	21
6	Финансиско известување	23
7	Слабости на Изборниот законик	26
8	Заклучок	28

ИЗБОРЕН ПРОЦЕС

Претседателски избори 2024



ПОЧЕТОК НА ИЗБОРНА
КАМПАЊА

04.04.2024



КАНДИДАТИ ЗА ИЗБОР
НА ПРЕТСЕДАТЕЛ

7



ИЗБОРИ I КРУГ

24.04.2024



ИЗБОРИ II КРУГ

08.05.2024



ВКУПЕН ФИНАНСИСКИ
ИЗВЕШТАЈ ИЗБОРИ I КРУГ

23.06.2024



ВКУПЕН ФИНАНСИСКИ
ИЗВЕШТАЈ ИЗБОРИ II КРУГ

10.07.2024

1. Вовед

Секој изборен циклус носи предизвици во управувањето со јавните ресурси и активностите на државните институции. За да се спречи корупција и злоупотреба на јавните средства, важно е да се примени надзор и усогласеност со ограничувања предвидени во законската регулатива. Во оваа насока, ДКСК има клучна улога во обезбедувањето на законитост, објективност и транспарентноста на активностите што се одвиваат за време на изборниот период.

Изборната кампања е процес кој непосредно предизвикува трошење на средства од страна на учесниците во изборната кампања и има влијание врз формирањето на свеста за избор на определен кандидат кај електоратот. Оттука, законитоста на изворите на средствата за финансирање на кампањата и законитоста на начинот на нивно трошење од страна на учесниците во изборната кампања, се значајни како фундаментален предуслов за фер политички натпревар меѓу учесниците во изборната кампања.

ДКСК постапувајќи согласно надлежностите утврдени со Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси и Изборниот законик, активно се ангажираше во превенцијата и спречувањето на корупцијата за време на изборниот процес за изборот на Претседател на Република Северна Македонија 2024.

ДКСК презема мерки за превенција на корупцијата преку мониторирање на финансиското работење на учесниците во изборната кампања. Во Глава IV — Спречување на корупцијата во политиката од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, се уредени постапките и мерките што ги презема комисијата за да се спречат злоупотребите поврзани со финансирањето на изборната кампања, управувањето со јавните добра и средствата за време на изборниот процес. Овие активности започнуваат од моментот на распишување на изборите па сè до нивното завршување.

ДКСК во рамки на своите законски надлежности има воспоставено соработка со Државната изборна комисија, Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Централниот регистар на Република Северна Македонија, Министерство за внатрешни работи, Клириншката куќа Клириншки интербанкарски системи, како и со други државни органи и институции, со цел обезбедување на податоци и воспоставување на евиденции за сите регистрирани учесници во изборната кампања. Обезбедените податоците се користат во постапувањето во предметите од надлежност на комисијата. Со објавувањето на соопштенија со укажувања на законските ограничувања кои се однесуваат на сите државни органи и институции за време на изборниот процес, ДКСК ги информира сите релевантни субјекти за законските обврски и ограничувања, со цел да се спречат потенцијални злоупотреби и коруптивни дејствија.

Со овие активности, ДКСК обезбедува превенција дека изборниот процес се одвива транспарентно и законито, спречувајќи какви било форми на корупција и злоупотреба на јавните средства и добра.

ДКСК со цел да овозможи постигнување на највисок квалитет во пристапот во изработката на овој извештај, соработуваше и доби поддршка и помош од Меѓународната фондација за изборни системи (ИФЕС), Здружението за истражување и анализи ЗМАИ, како дел од активностите во рамките на проектот „Мониторинг на можната злоупотреба на државните ресурси за време на изборите,“ со поддршка од Националниот демократски институт (НДИ) и Националната фондација за демократија (НЕД) од САД, заради обединување на знаењата и практиката на вработените во ДКСК со нивните експертски тимови, за што искажуваме особена благодарност.

Од клучно значење е придонесот кој го дава ДКСК во превенција и спречување на корупцијата на изборните процес, преку инвестирање во системи и процеси кои го штитат интегритетот на институциите, обезбедуваат одговорно користење на јавните средства и промовираат веродостојно и транспарентно известување.

2. Законска регулатива

Претседателските избори во Република Северна Македонија се регулирани со Уставот на Република Северна Македонија, Изборниот законик, Законот за финансирање на политичките партии, Законот за спречување на корупција и судир на интереси, Кривичниот законик и подзаконските акти на Државната изборна комисија.

Надлежностите и постапувањето на Државната комисија за спречување на корупцијата се уредени со Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси. Овој закон ги дефинира активностите на Државната комисија за спречување на корупцијата во делот на спречување на корупцијата во политиката, што вклучува следење, проверка и обелоденување на неправилности, како и преземање на мерки против одговорните лица ако се утврди дека се користат буџетски или општински средства за финансирање на изборната кампања или ако финансирањето потекнува од недозволени или анонимни извори.

Покрај примената на Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, Државната комисија за спречување на корупцијата има обврска да ги следи и правилата утврдени во Изборниот законик и Законот за финансирање на политичките партии. Овие закони уредуваат начинот на постапување на државните и општинските институции, правилата за финансирање на изборните кампањи, начинот на водење на изборните кампањи, транспарентноста, отчетноста и финансирањето на политичките партии.

На ден 7 март 2024 година, по распишувањето на изборите, Изборниот законик претрпе нови измени. Иако овие измени беа поддржани од владејачките и опозициските партии и во нив беа вметнати некои технички препораки од Државната изборна комисија, истите беа усвоени во скратена постапка која не овозможи соодветна јавна дебата. Овие измени ги елиминираа условите за поседување важечки документ за лична идентификација за задржување на местото во избирачкиот список, ја изменија формулата за утврдување на бројот на потписи за поддршка на кандидатите, ја зајакнаа заштитата на податоците за регистрација на гласачите и наведоа рокови за решавање на изборните спорови. Дополнително, се овозможи користење на одредени лични документи со истечен рок на денот на изборите и се прецизира редоследот на кандидатите на парламентарното гласачко ливче.

Доцнењето во измените на законската рамка и недостатокот на соодветна јавна расправа може да доведат до дестабилизација на изборниот процес и разликување на правната сигурност. Претседателот на Републиката се избира директно за петгодишен мандат од една изборна единица низ целата земја. Ако ниту еден кандидат не добие повеќе од половина од гласовите од сите регистрирани гласачи, се одржува втор круг помеѓу двајцата најдобри кандидати две недели подоцна. Законот бара изборните единици да претставуваат приближно еднаков број регистрирани гласачи, со дозволени отстапувања до пет отсто од просечниот број на гласачи по изборна единица. Границите на изборните единици можат да се менуваат само со измена на Изборниот законик, и пред овие избори не беше спроведена проценка на еднаквоста на гласовите меѓу изборните единици.

3. Надлежности за време на изборен процес

Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) има значајна улога во обезбедувањето на законитост и транспарентност на изборниот процес. Во согласност со одредбите од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси и член 8-а и член 8-б од Изборниот законик, ДКСК презема мерки и активности за контролирање на законитоста во финансирањето на изборната кампања и управувањето со јавните средства.

ДКСК презема превентивни мерки преку јасно и прецизно информирање на државните органи и институциите за законските ограничувања (забрани) што важат за време на изборниот процес, што придонесува за постапување во согласност со законските норми. ДКСК проактивно го следи изборниот процес, преку организирање на своите расположливи ресурси за следење и надгледување на законитоста на изборниот процес и управувањето со јавните средства. Кога постои основано сомневање за прекршување на законските одредби, ДКСК ги испитува сомневањата, отвара предмети, постапува по истите, известувајќи ги надлежните органи, со иницијативи за преземање на соодветни мерки.

ДКСК успешно ги организира своите ресурси за следење на законитоста на активностите на сите чинители на изборниот процес. Оваа активност вклучува контрола на финансирањето на изборната кампања, злоупотребата на буџетските средства, забрана за нови инвестиции и вонредни исплати, како и спречување на користење на незаконити извори на финансирање. ДКСК постојано работи на откривање злоупотреби и прекршувања, што е клучно за одржување на интегритетот на изборниот процес.

Превентивните активности на ДКСК, вклучуваат објавување на соопштенија за законските ограничувања на изборниот процес, кои имаат важна улога во информирањето на државните органи и институции. Овие активности придонесуваат во намалување на можностите за прекршување на законските одредби и ја зголемуваат свеста за обврските на одговорните лица. ДКСК, во согласност со постојните процедури, постапува по пријавите за можни изборни нередовности. Истакнуваме дека значителен број на пријави се поднесени од познати подносителите, што укажува на потребата за натамошно поттикнување на јавноста да пријавува неправилности.

Од клучно значење за ДКСК е дека по поднесените одлуки и иницијативи по пријавите, надлежните институции преземаат конкретни и соодветни дејствија, што вклучува иницирање на истраги, примена на санкции или други правни и управувачки мерки кои се неопходни за решавање на проблемите што се пријавени.

Поради правните празнини во законската регулатива, ДКСК се соочува со ограничувања во своето постапување, како што е случајот со отсуство на прекршочни санкции за недоставување на податоци од страна на државните институции, што укажува на потребата од измени на законот, за да се овозможи поефикасно управување со постапките и санкциите.

Објавувањето на информации за институции кои не доставиле податоци и транспарентноста на постапувањето на ДКСК се клучни за градење на јавната доверба, што придонесува за промовирање на отчетност и поддршка на напорите на ДКСК за спречување на злоупотребите.

ДКСК игра клучна улога во спречувањето на корупција и злоупотреба на јавните ресурси за време на изборите. Превентивните мерки, активното следење и проактивната реакција на сомневања се основа на нејзината стратегија за осигурување на законитост и транспарентност во изборниот процес. Проактивното управување со ризиците и прекршувањата се клучни за одржување на интегритетот на изборниот процес.

Опфатот на анализа на ДКСК:

- **анализа на видовите извори на финансирање** - оценување на легитимноста и транспарентноста на изворите на финансирање на политичките партии, со цел да се утврди дали средствата се добиени согласно законските прописи;
- **проверка на висината на донациите** - контрола на износи на донациите, со посебен акцент на нивната усогласеност со законските ограничувања и на евентуални ризици од корупција;
- **надзор на финансирањето со буџетски средства** - испитување на употребата на буџетските средства за време на изборната кампања, со цел да се утврди дали тие се рационално и законски искористени;
- **контрола на трошоците за време на изборната кампања** - проверка на вкупните трошоци направени за време на изборната кампања и нивната усогласеност со предвидените законски ограничувања;
- **оценка на транспарентноста на користење на финансиските средства** - надзор на јавното објавување на примени донации и идентитетот на донаторите, како и известување за вкупните средства кои ги примиле и потрошиле учесниците во изборната кампања, со цел да се обезбеди јавна отчетност;
- проверка на законските рокови за изготвување и доставување на **финансиските извештаи**, односно следење на тоа дали финансиските извештаи за приходите и расходите на сметката на изборната кампања се изготвени во согласност со законските рокови и пропишаните обрасци, како и нивно доставување до надлежните институции и
- објавување на финансиските извештаи на веб-страниците на надлежните институции - контрола на тоа дали финансиските извештаи се јавно објавени на веб-страниците на надлежните институции, со цел да се промовира транспарентност и да се намали можноста за корупција.

Во секој изборен процес активности на учесниците во изборниот процес се да се регистрираат како правен субјект кај надлежните органи, регистрирање на трансакциски сметки, рокови за отворање и затворање на истите и законскиот основ за прикажување на приходи и расходи.

Ваквиот пристап е клучен за обезбедување на интегритет, отчетност и транспарентност во финансирањето на изборните кампањи, со што се придонесува за минимизирање на ризиците од корупција и злоупотреба на јавните средства.

3.1. Активности пред започнување на изборна кампања

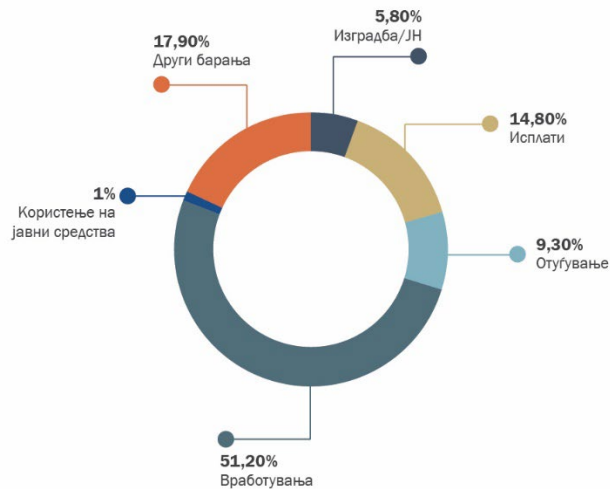
Во контекст на превентивни мерки, ДКСК има воспоставено пракса на својата веб-страница да објавува **соопштение** со објаснување на законските ограничувања за сите државни органи и институции за време на изборниот процес. Ова соопштение ги вклучува законските забрани утврдени во член 8-а и член 8-б од Изборниот законик, како и член 34 и член 36 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси. Во соопштението се истакнува дека ДКСК ќе го следи целиот изборен процес и кога постои основано сомневање за прекршување на законот, ќе ги испитува тие сомневања, ќе ги известат надлежните органи и ќе бара преземање на соодветни мерки во рамките на нивните овластувања. Исто така, се нагласува дека почитувањето на овие законски ограничувања е обврска на одговорните лица во државните органи и други субјекти, а во случај на утврдени прекршувања и злоупотреби, ДКСК ќе преземе мерки и активности согласно законските одредби.

3.2. Активности за време на изборната кампања

Секој изборен циклус, државните органи, институции, тела како од централно така и од локално ниво до ДКСК доставуваат **барања за добивање мислење** како би можеле да донесат позитивни одлуки поврзани со вработувања, унапредување, водење на дисциплински постапки, започнување на изградба на објекти, отуѓување на имот и слични активности, а за кои согласно член 8-а од Изборниот законик и член 34 од ЗСКСК има ограничувања за време на изборниот период.

Во изборниот период на претседателските избори ДКСК континуирано ја нагласуваше обврската одговорните лица да ги почитуваат ограничувањата и забраните за време на изборниот период. За време на изборната кампањата беа добиени 291 барање за мислење. Со цел следење и обезбедување дека законите се применуваат правилно и ефективно во пракса, наведената состојба ја наложи потребата за внимателно следење на овие активности од страна на ДКСК со цел да се намали ризикот од коруптивно постапување и спречување на прекршувањата на законските ограничувања во однос на поодделните забрани.

ПРЕГЛЕД НА ТИПОТ НА ДОБИЕНИ
БАРАЊА ЗА МИСЛЕЊЕ ДО ДКСК



Извршивме анализа и идентификација на проблематични области, при што констатиравме дека најголем број од барањата се однесуваат на вработувања, унапредувања, дисциплински постапки и други одлуки поврзани со управувањето со човечките ресурси, што укажа на потребата од посебно внимание во оваа област.

Потребата на институциите да доставуваат барања за мислење до ДКСК за прашања поврзани со забрани за вработување во изборен период, иако постојат законски забрани, може да се објасни со неколку причини. Имено, институциите бараат мислење од ДКСК за да се осигураат дека нивните постапки се во согласност со законските одредби. Иако законите ги уредуваат забраните, сепак оставаат простор за различни толкувања, особено кога се работи за специфични прашања од областа на вработувањата. Добиеното мислење од ДКСК институциите го бараат со цел да обезбедат легитимитет на нивните постапувања, намалувајќи го ризикот од постапувањето.

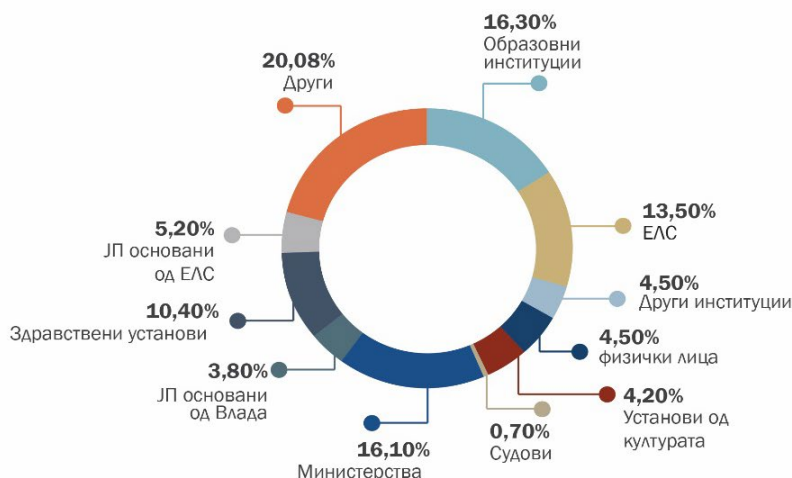
Државната комисија за спречување на корупција доби голем број барања за мислење од различни институции и физички лица, со цел да се обезбедат усогласеност со законските прописи и да

спречат евентуални коруптивни дејствија. Од аспект на превенција и спречување на корупцијата, особено е значајно кои типови на институции и физички лица се јавуваат како баратели на овие мислења.

Најчести баратели на мислење се министерствата, општините, училиштата и здравствените институции. Овие институции често се наоѓаат во ситуации каде што е потребно да донесат одлуки кои можат да имаат влијание врз изборниот процес, па затоа бараат мислење од ДКСК за да избегнат можни злоупотреби и коруптивни практики.

Оваа воспоставена пракса на барање мислење од страна на ДКСК ја нагласува важноста на соработката меѓу различните општествени чинители за обезбедување на фер и чесни избори и за минимизирање на можностите за корупција во сите фази на изборниот процес.

Структура на барања по институции

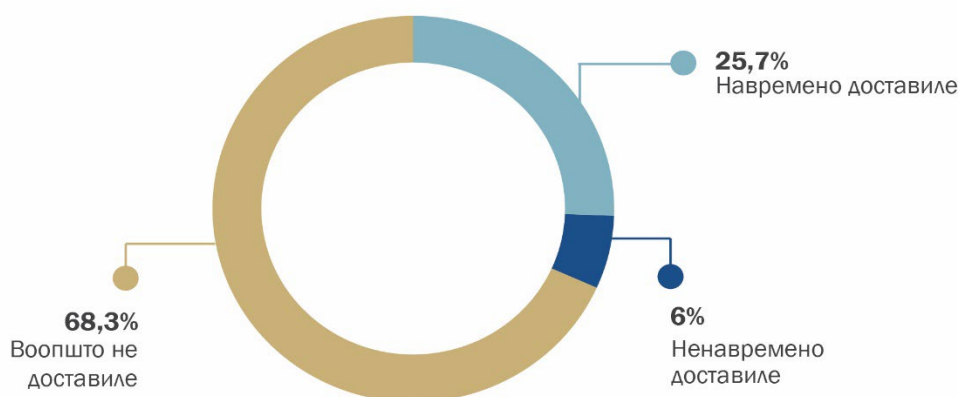


Согласно со член 8-б, став 2 од Изборниот законик, јавните фондови, јавните претпријатија и сите други правни лица кои располагаат со државен капитал, имаат обврска во рок од десет дена од донесувањето на одлуката за распишување на избори да достават податоци до ДКСК за бројот, видот, регистарските табlici и состојбата на **службените моторни возила** со кои располагаат.

Согласно член 8-б, став 5 од Изборниот законик, доколку субјектите не ги достават бараните податоци, ДКСК е должна да покрене прекршочна постапка во рок од 15 дена по истекот на рокот за доставување на податоците. Меѓутоа, поради правна празнина во Изборниот законик, каде што не се предвидени прекршочни санкции, ДКСК нема можност да покрене прекршочни постапки по овој основ. Имајќи ја во предвид состојбата на постоење на отсуство на нормативно решение за санкционирање, ДКСК во насока на превенција од злоупотреба на службените возила за потребите на изборната кампања, достави известување до Министерство за внатрешни работи со барање за обезбедување на податоци за сите службени возила кои ги користат државните институции. Министерство за внатрешни работи достави одговор на барањето, со што обезбеди податоци за 1.557 институции. Исто така, ДКСК достави известувања до органите кои именуваат и избираат раководни лица и тоа до Собранието на Република Северна Македонија, Владата на Република Северна Македонија и Заедница на единиците на локална самоуправа на Република северна Македонија (ЗЕЛС) со податоци за оние институции кои ги немаат доставено потребните податоци.

Поради тоа што мал број институции и државни органи одговорија на барањето за ажурирање на податоците од Регистарот на возила, Комисијата јавно ги објави сите институции кои не доставија информации до законскиот рок¹.

ДОСТАВЕНИ ПОДАТОЦИ ЗА СЛУЖБЕНИ ВОЗИЛА



Анализата на податоците за службените возила од страна на институциите покажуваат сериозни проблеми кои може да укажат на потенцијални коруптивни ризици и недостаток на транспарентност. Од вкупно 1.557 институции, само 402 институции навремено ги доставиле потребните информации. Овој процент е алармантно низок и укажува на можни системски проблеми во однос на отчетноста и усогласеноста со законските обврски.

Понатаму, 329 институции доставиле податоци, но надвор од предвидените рокови. Ова одложување може да биде знак за недоволна дисциплина и свесност за значењето на транспарентноста, но може и да индицира намерно одолговлекување за да се прикријат евентуални неправилности во користењето на службените возила.

Најзагрижувачки е фактот дека 826 институции воопшто не доставиле информации, од кои 10 се министерства. Ова претставува сериозен недостаток во исполнувањето на законските обврски и може да укаже на свесно прикривање на информации за избегнување на надзор. Недоставувањето на податоци од страна на голем број институции, вклучително и министерства, е особено проблематично бидејќи овие институции управуваат со значителни ресурси и јавни средства, што може да укаже на потенцијални злоупотреби, каде што службените возила се користат за лични или партиски цели, наместо за потреби на институцијата.

Од аспект на превенција, оваа ситуација бара итна реакција. Потребно е да се зајакнат механизмите за надзор и контрола, како и да се воведат построги санкции за институциите кои не ги исполнуваат своите обврски во однос на доставување на информации. Исто така, треба да се разгледа можноста за автоматизирање на процесите за поднесување и обработка на овие податоци.

Зголемувањето на транспарентноста и отчетноста во оваа област е клучно за спречување на корупцијата и зајакнување на довербата на јавноста во институциите. Затоа, Државната комисија

¹ <https://dsk.mk/wp-content/uploads/2024/04/Copy-of-Vozila-za-objava-na-WEB-3.pdf>

за спречување на корупција и другите надлежни органи треба да преземат мерки за зголемување на свесноста и дисциплината кај институциите во исполнувањето на законските обврски и за обезбедување на целосна транспарентност во користењето на јавните ресурси.

4. Податоци од финансиските извештаи

4.1. Приходи

ДКСК активно работи на превенција и спречување на корупцијата во финансирањето на изборните кампањи, следејќи го процесот на обезбедување средства и нивната употреба. Согласно член 83 од Изборниот законик, финансирањето на изборната кампања може да се обезбеди од повеќе извори, вклучувајќи средства од редовната сметка на политичките партии, членарини, донации од физички и правни лица, како и кредити наменети за кампања.

ДКСК има клучна улога во надгледувањето на транспарентноста и законитоста на овие извори на финансирање. Комисијата презема активности за проверка на усогласеноста на донациите со законските лимити, како и за спречување на можни злоупотреби.

За исполнување на законските обврски на радиодифузерите, печатените медиуми и електронски медиуми (портали) во делот на објавувањето на платено политичко рекламирање, во изборниот процес, финансиските средства се обезбедуваат од средствата на Буџетот на Република Северна Македонија, а се исплаќаат од страна на ДИК.

ДКСК има обврска да го надгледува процесот на распределба на овие средства, преку анализа на точноста на податоците искажани во финансиските извештаи, кои потоа се објавуваат на интернет страницата на ДИК. Особено внимание се посветува на платеното политичко рекламирање, финансирано преку Буџетот, како форма на поддршка за медиумската презентација на кандидатите. ДКСК ја следи транспарентноста на овие активности и обезбедува дека нема злоупотреби или непочитување на законските одредби.

Од извршената анализа на вкупните извори на финансирање на изборната кампања, констатирано е дека истата е финансирана со средства во вкупен износ од 459.815.831 денари, а структурата на изворите на финансирање, е прикажана во следниот графикон:

Структура на приходи по извори на финансирање



76,82%

Платено политичко
рекламирање

353.225.947 денари



12,11%

Вкупен износ на други приходи
пренесени од основната
сметка

55.686.991 денари



12,11%

Донации од физички лица
пренесени од сметката за
редовно работење

45.906.200 денари



0,97%

Донации од физички лица

4.478.807 денари



0,08%

Донации во ствари

352.881 денари



0,03%

Донации од правни лица

115.005 денари



0,01%

Донации од правни лица пренесени
од сметката за редовно работење

50.000 денари



ВКУПНО ПРИХОДИ

459.815.831

денари

Структурата на изворите на финансирање по учесник во изборна кампања одделно е прикажана во следната табела:

ДОНАЦИИ								
Учесник во изборна кампања	Од физички лица	Од правни лица	Во ствари	од физички лица-редовно работење	од правни лица-редовно работење	Други приходи од основната сметка	Платено политичко рекламирање	ВКУПНО
Стево Пендаровски	1.693.912	115.005	0	0	0	46.286.526	114.679.474	162.774.917
Гордана Силјановска Давкова	0	0	0	44.606.200	50.000	0	119.560.357	164.216.557
Стевчо Јакимовски	986.000	0	0	0	0	730.000	8.258.688	9.974.688
Бујар Османи	0	0	352.881	0	0	4.100.000	49.920.890	54.373.771
Билјана Ванковска Цветковска	1.093.995	0	0	0	0	0	8.800.081	9.894.076
Арбен Таравари	704.900	0	0	0	0	2.650.000	45.313.781	48.668.681
Максим Димитриевски	0	0	0	1.300.000	0	1.920.465	6.692.676	9.913.141
ВКУПНО	4.478.807	115.005	352.881	45.906.200	50.000	55.686.991	353.225.947	459.815.831

Од анализата на приходите по видови на извори на финансирање утврдивме дека изборната кампања е финансирана со 77% од средствата обезбедени од Буџетот, додека 23% се средства обезбедени од други извори на финансирање.

4.1.1. Приходи за платено политичко рекламирање

Висината на вкупните средствата кои се обезбедуваат од Буџетот за платеното политичко рекламирање и нивната распределба по одделните учесници во изборната кампања, е утврдена со одредбите на член 76-д став 5 од Изборниот законик, согласно кои средствата за платено политичко рекламирање обезбедени од Буџетот во текот на изборниот процес не смеат да ја надминат сумата од 2 (две) евра во денарска противвредност без пресметан ДДВ, по запишан избирач од вкупно запишани избирачи на територијата на Република Северна Македонија, додека за претседателски избори доколку има втор круг дополнително по 1 (едно) евро во денарска противвредност без пресметан ДДВ по запишан избирач од вкупно запишани избирачи на територијата на Република Северна Македонија.

Во однос на критериумите кои се применуваат при распределба на овие средства по одделните учесници во изборната кампања, утврдена е распределба на вкупните средства по претходен писмен договор на следниов начин:

- најмногу 45% од средствата може да искористат двете најголеми политички партии од позицијата кои на последните избори за пратеници во Собранието освоиле најмногу гласови;
- најмногу 45% од средствата може да искористат двете најголеми политички партии во опозиција кои на последните избори за пратеници во Собранието освоиле најмногу гласови;
- најмногу 7% од средствата може да искористат политичките партии во Собранието кои на последните избори за пратеници не освоиле доволно пратеници да формираат пратеничка група и
- најмногу 3% од средствата може да искористат политичките партии кои не се застапени во Собранието или кандидати.

Распределбата на средства за платено политичко рекламирање во вкупен износ од 353.225.947 денари, согласно податоците искажани во вкупните финансиски извештаи е прикажана на следниот графикон:

РАСПРЕДЕЛБА НА СРЕДСТВА ЗА ПЛАТЕНО ПОЛИТИЧКО РЕКЛАМИРАЊЕ



Со член 76-д од Изборниот законик е уредено дека средствата за платено политичко рекламирање на учесниците во изборниот процес се обезбедуваат од Буџетот на Република Северна Македонија. Државната изборна комисија ги исплаќа трошоците за објавеното платено политичко рекламирање врз основа на доставена фактура од страна на радиодифузерите, печатените медиуми и електронските медиуми (интернет портали) во рок од 30 дена од објавување на конечните резултати.

Истакнуваме дека Државната изборна комисија не ги има подмирено своите обврски во целост во законски утврдениот рок, односно заклучно со 07.08.2024 година има исплатено средства во износ од 275.095.000 денари што претставува 78% од вкупната обврска за платено политичко рекламирање.

Причината за одложувањето е недостигот на буџетски средства, кои средства биле пренаменети за друг државен орган.

Доцнењето во исплатата може да предизвика значајни последици и тоа:

- непочитувањето на законските рокови може да ја наруши довербата на политичките субјекти и медиумите во транспарентноста и ефективното на изборниот процес и
- ваквата ситуација ја истакнува потребата за подобро планирање и управување со

финансиските средства од страна на државните институции, со цел да се избегнат вакви пропусти во иднина.

Распределбата на вкупно средства за платено политичко рекламирање по критериуми одделно по учесници во изборната кампања е прикажана на следниот графикон:

ПЛАТЕНО ПОЛИТИЧКО РЕКЛАМИРАЊЕ

ЗА ДВЕТЕ НАЈГОЛЕМИ ПОЛИТИЧКИ ПАРТИИ КОИ НА ПОСЛЕДНИТЕ ИЗБОРИ ЗА ПРАТЕНИЦИ ВО СОБРАНИЕТО НА РСМ КОИ ОСВОИЛЕ НАЈМНОГУ ГЛАСОВИ - 45%		
ИСКОРИСТЕНИ СЕ 46,60% ОД ВКУПНИТЕ СРЕДСТВА НА СМЕТКИТЕ НА УЧЕСНИЦИТЕ ВО ИЗБОРНАТА КАМПАЊА ВО ИЗНОС ОД 164.600.364 ДЕНАРИ		
СТЕВО ПЕНДАРОВСКИ	114.679.474	32,47%
БУЈАР ОСМАНИ	49.920.890	14,13%
ЗА ДВЕТЕ НАЈГОЛЕМИ ПОЛИТИЧКИ ПАРТИИ КОИ НА ПОСЛЕДНИТЕ ИЗБОРИ ЗА ПРАТЕНИЦИ ВО СОБРАНИЕТО НА РСМ КОИ ОСВОИЛЕ НАЈМНОГУ ГЛАСОВИ - 45%		
ИСКОРИСТЕНИ СЕ 46,68% ОД ВКУПНИТЕ СРЕДСТВА НА СМЕТКИТЕ НА УЧЕСНИЦИТЕ ВО ИЗБОРНАТА КАМПАЊА ВО ИЗНОС ОД 164.874.138 ДЕНАРИ		
ГОРДАНА СИЉАНОВСКА ДАВКОВА	119.560.357	33,85%
АРБЕН ТАРАВАРИ	45.313.781	12,83%
ЗА ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ ВО СОБРАНИЕТО НА РСМ КОИ НА ПОСЛЕДНИТЕ ИЗБОРИ НЕ ОСВОИЛЕ ДОВОЛНО ПРАТЕНИЦИ ДА ФОРМИРААТ ПРАТЕНИЧКА ГРУПА - 7%		
ИСКОРИСТЕНИ СЕ 4,23% ОД ВКУПНИТЕ СРЕДСТВА НА СМЕТКИТЕ НА УЧЕСНИЦИТЕ ВО ИЗБОРНАТА КАМПАЊА ВО ИЗНОС ОД 14.951.364 ДЕНАРИ		
СТЕВЧЕ ЈАКИМОВСКИ	8.258.688	2,34%
МАКСИМ ДИМИТРИЕВСКИ	6.692.688	1,89%
ЗА ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ КОИ НЕ СЕ ЗАСТАПЕНИ ВО СОБРАНИЕТО НА РСМ ИЛИ КАНДИДАТИ - 4%		
ИСКОРИСТЕНИ СЕ 2,49% ОД ВКУПНИТЕ СРЕДСТВА НА СМЕТКИТЕ НА УЧЕСНИЦИТЕ ВО ИЗБОРНАТА КАМПАЊА ВО ИЗНОС ОД 8.800.081 ДЕНАРИ		
БИЈЛНА ВАНКОВСКА ЦВЕТКОВСКА	8.800.081	2,49%

Извор: Вкупни финансиски извештаи

4.1.2. Други приходи

Покрај јавното финансирање од Буџетот, изборната кампања се финансира и од други извори на финансирање и тоа по основ на: приходи од пренос на средства од сметката за редовно работење на политичката партија, приходи од донации пренесени од сметката за редовно работење на политичките партии и од донации од правни и физички лица, донации во ствари и услуги на сметката за изборната кампања. Приходите остварени по овие основи се во вкупен износ од 106.589.884 илјади денари.

Во табелата прикажана е структурата на други приходи остварени на сметките на учесниците во изборната кампања по горенаведените основи.

Учесник во изборна кампања	ДОНАЦИИ						Други приходи од основната сметка	ВКУПНО
	Од физички лица	Од правни лица	Во ствари	од физички лица-редовно работење	од правни лица-редовно работење			
Стево Пендаровски	1.693.912	115.005	0	0	0	46.286.526	48.095.443	
Гордана Силјановска Давкова	0	0	0	44.606.200	50.000	0	44.656.200	
Стевчо Јакимовски	986.000	0	0	0	0	730.000	1.716.000	
Бужар Османи	0	0	352.881	0	0	4.100.000	4.452.881	
Билјана Ванковска Цветковска	1.093.995	0	0	0	0	0	1.093.995	
Арбен Таравари	704.900	0	0	0	0	2.650.000	3.354.900	
Максим Димитриевски	0	0	0	1.300.000	0	1.920.465	3.220.465	
ВКУПНО	4.478.807	115.005	352.881	45.906.200	50.000	55.686.991	106.589.884	

Преносот на средства од редовната сметка на политичките партии претставуваат често употребуван извор на финансирање на изборни кампањи. Оваа пракса е особено значајна во насока на обезбедување финансиска стабилност и континуитет на политичките активности. Важно е да се нагласи дека некои од кандидатите ги користат уплатите од донациите од физички лица или средствата од редовното финансирање на политичките партии, како основа за пренос на средства. Преносите по основ на примени донации од физички лица се забележани кај кандидатите Гордана Силјановска Давкова и Максим Димитриевски. Кај Гордана Силјановска Давкова има префрлено средства од редовната сметка по основ донации во вкупен износ од 44.606.200 денари, додека кај Максим Димитриевски преносот е во износ од 1.300.000 денари, а остатокот од редовното финансирање на политичката партија.

Кај кандидатот Стево Пендаровски преносот од редовната сметка на политичката партија во износ од 46.286.526 денари се по основ на приходи од редовното финансирање на политичката партија. Додека кај кандидатите Бујар Османи префрлени се вкупно 4.100.000 денари од редовната сметка, кај Арбен Таравари 2.650.000 денари, додека кај Стевчо Јакимовски 730.000 денари.

Физичките лица имаат право да уплатат донации во висина од 3.000 евра во денарска противвредност. Овој лимит на донации е строго почитуван кај сите кандидати.

При споредба на начинот на собирање на донации од страна на кандидатите, се забележува дека некои кандидати преферираат донациите да се уплатуваат на трансакциската сметка на политичките партии, додека други ги собираат донациите директно на сметката на кандидатот за изборната кампања. Утврдивме дека кај кандидатите Гордана Силјановска Давкова и Максим Димитриевски префрлени се донации од редовната сметка на нивните политички партии, додека останатите кандидати донациите се директно уплатени на сметката наменета за изборната кампања.

Највисок износ на уплатени донации од физички лица има кандидатот Гордана Силјановска Давкова, за која донирале вкупно 888 лица, собирајќи 44.606.200 денари. Кандидатот Стево Пендаровски добил донации од 36 лица во износ од 1.693.912 денари, додека Максим Димитриевски собрал 1.300.000 денари од 37 донатори. Билјана Ванковска-Цветковска добила 1,093.995 денари од 39 лица, Стевче Јакимовски 986.000 денари од 22 лица, Арбен Таравари 704.900 денари од 6 лица, додека кандидатот Бујар Османи нема собрано донации во пари.

Иако правните лица имаат законска можност да донираат до 30.000 евра во денарска противвредност, донациите од овие субјекти се исклучиво во форма на услуги и ствари, при што не се забележани високи износи. Се согледува дека мал број на правни лица донирале парични средства.

4.2. Расходи

Расходите во изборна кампања ги опфаќаат сите рекламни средства што се користат за време на изборната кампања со цел да се промовираат програмата и идеите на учесникот на изборите. Согласно одредбите на член 84 од Изборниот законик, учесникот на изборите може да потроши најмногу до 110 денари по запишан избирач во изборната единица или општината за која има поднесено листа на кандидати за сите кругови од изборите.

Расходите реализирани по наведените основи се искажани во вкупен износ од 459.815.831 денари.

Во графиконот прикажана е структурата на расходи реализирани на сметките на учесниците во изборната кампања:

Структура на расходи по видови



76,82%

Платено политичко
рекламирање

353.225.947 денари



16,80%

Издатоци за реклама и
пропаганда

77.260.838 денари



2,65%

Превозни - транспортни услуги

12.185.148 денари



2,18%

одржување на предизборни
собири

10.037.677 денари



1,55%

Останати расходи

7.106.221 денари



ВКУПНО РАСХОДИ

459.815.831

денари

Структурата на расходите по учесник во изборна кампања одделно е прикажана во следната табела:

РАСХОДИ ЗА						
Учесник во изборна кампања	Транспортни услуги	Реклама и пропаганда	Одржување предизборни собири	Платено политичко рекламирање	Други услуги	ВКУПНО
Стево Пендаровски	8.185.148	32.958.499	3.180.200	114.679.474	3.771.596	162.774.917
Гордана Силјановска Давкова	4.000.000	33.948.719	4.381.803	119.560.357	2.325.678	164.216.557
Стевчо Јакимовски	0	1.688.780	21.771	8.258.688	5.499	9.974.688
Бујар Османи	0	3.481.790	0	49.920.890	971.091	54.373.771
Билјана Ванковска Цветковска	0	1.064.123	18.863	8.800.081	11.009	9.894.076
Арбен Таравари	0	918.000	2.435.040	45.313.781	1.860	48.668.681
Максим Димитриевски	0	3.200.927	0	6.692.676	19.538	9.913.141
ВКУПНО	12.185.148	77.260.838	10.037.677	353.225.947	7.106.221	459.815.831

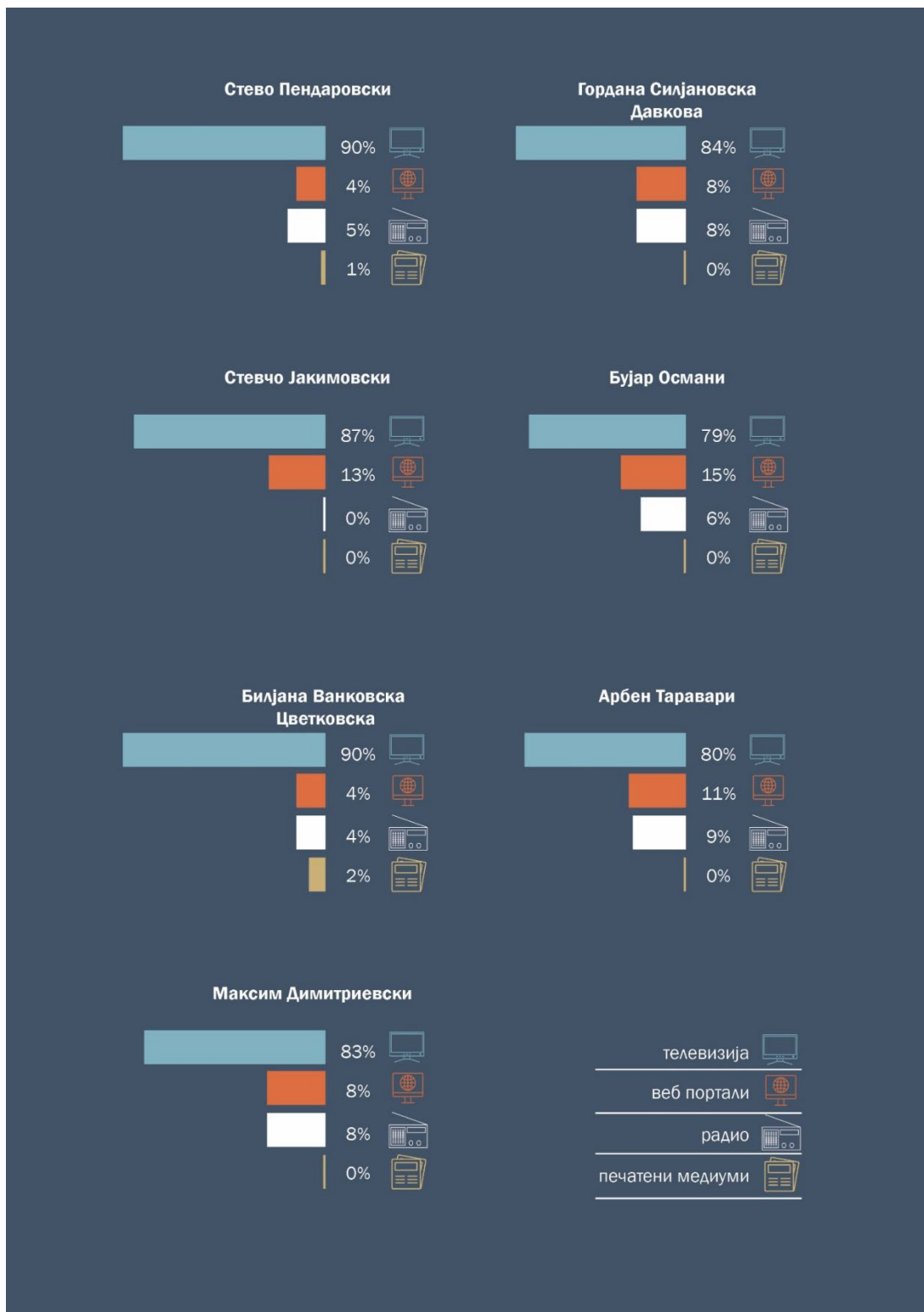
4.2.1. Расходи за платено политичко рекламирање

Извршивме анализа на средствата за платено политичко рекламирање, кои ги опфаќаат расходите на радиодифузерите, електронските медиуми (интернет портали) и печатени медиуми и истите за секој учесник во изборната кампања одделно и се претставени во графиконот подолу.

Согласно член 76-д од Изборниот законик, максималната сума што може да се исплати на еден електронски медиум (интернет портал) или печатен медиум од страна на еден учесник во изборниот процес не може да надмине 15,000 евра во денарска противвредност без вклучен ДДВ. Дополнително, вкупната сума која еден учесник може да ја потроши за медиумско претставување на сите електронски и печатени медиуми не може да опфаќа повеќе од 25% од распределените финансиски средства.

Анализата на структурата на платеното политичко рекламирање на кандидатите за претседателски избори покажува дека нај доминантна форма на рекламирање се телевизиите, за кои се реализирани средства во износ од 300.057.734 денари, односно 85%, за интернет порталите средства во износ од 28.585.704 денари односно 8%, за радијата 23.259.713 денари или 6% и само 1% односно 1.322.796 денари за рекламирање во печатените медиуми.

Структурата на расходите за платено политичко рекламирање за секој претседателски кандидат е прикажано на следниот графикон:



Истакнуваме дека ДКСК смета дека финансирањето на изборниот процес со средства од Буџетот на РМ треба да се укине, поради постоење на корупциски ризици и идното влијание на политичките партии врз уредувачката политика на медиумите.

4.2.2. Други расходи

Доколку се анализираат другите расходите направени за време на изборната кампања, можеме да ги категоризираме овие трошоци според нивната намена и да добиеме појасна слика за тоа на кои ставки се трошат најмногу средства.

Учесник во изборна кампања	РАСХОДИ ЗА				ВКУПНО
	Транспортни услуги	Реклама и пропаганда	Одржување предизборни собири	Други услуги	
Стево Пендаровски	8.185.148	32.958.499	3.180.200	3.771.596	48.095.443
Гордана Силјановска Давкова	4.000.000	33.948.719	4.381.803	2.325.678	44.656.200
Стевчо Јакимовски	0	1.688.780	21.771	5.499	1.716.000
Бујар Османи	0	3.481.790	0	971.091	4.452.881
Билјана Ванковска Цветковска	0	1.064.123	18.863	11.009	1.093.995
Арбен Таравари	0	918.000	2.435.040	1.860	3.354.900
Максим Димитриевски	0	3.200.927	0	19.538	3.220.465
ВКУПНО	12.185.148	77.260.838	10.037.677	7.106.221	106.589.884

Оваа анализа овозможува детално разбирање на финансиската структура на изборната кампања, при што се идентификуваат клучните области каде што кандидатите и политичките партии вложуваат најмногу ресурси. Ваквиот пристап ни дава можност да ги разгледаме основните компоненти на кампањата, како што се логистиката, организационите активности, маркетингот (освен медиумското рекламирање), трошоците за теренски активности, и други оперативни и административни трошоци.

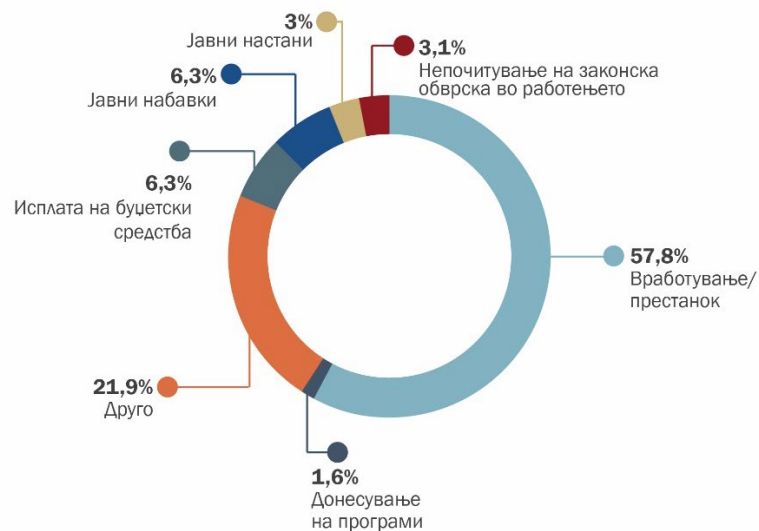
Најскапата кампања, според анализираните податоци, е онаа на Стево Пендаровски, со вкупни расходи од 48.095.443 денари. Следува кампањата на Гордана Силјановска Давкова која чинела 44.656.200 денари, што ја прави втората по големина кампања во однос на расходите. Кампањата за на останатите учесници се значително пониски.

5. Одлуки од надлежност на ДКСК

Во периодот на изборниот процес, ДКСК оформи вкупно 65 предмети, кои се резултат на пријави за сомневање за сторени повреди на Изборниот законик и Законот за спречување на корупцијата, предмети оформени по сопствена иницијатива на Комисијата, како и приговор поднесен од организатор на изборна кампања. Ова претставува значаен ангажман на ДКСК во заштитата на интегритетот на изборниот процес и превенцијата од коруптивни активности.

Анализата покажува дека најголем дел од пријавените изборни нерегуларности 58% се однесуваат на прекршување на член 8-а став 1 алинеја 3 од Изборниот законик каде е уредено дека: „од денот на донесувањето на одлуката за распишување на избори до завршување на изборот на претседател на Република Македонија, пратеници во Собранието на Република Македонија и изборот на Владата на Република Македонија согласно со резултатите од изборите, како и од денот на донесувањето на одлуката за распишување на избори па до завршување на изборите за избор на градоначалник или членови на советот, односно до конституирањето на советот на општините и градот Скопје не може..... да се започне постапка за вработување на нови лица или постапка за престанок на работен однос во државни и јавни институции, а започнатите постапки се ставаат во мирување, освен во случаи на итни и неодложни работи“.

ОСНОВ НА ПОДНЕСЕНА ПРИЈАВА



5.1. Предмети по пријави

Од вкупно 61 поднесени пријави од граѓани и институции, ДКСК има постапено по 53 предмети, за кои има донесено 45 одлуки од своја надлежност, што укажува на ефективност во процесирањето на пријавите. Од вкупно донесените одлуки, донесени се 30 одлуки за запирање, 15 одлуки за отфрлање, додека 8 предмети се затворени со заклучоци поради идентична или слична содржина.

Во рамките на своите надлежности согласно член 17 став 1 точка 5 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, ДКСК има покренато 6 иницијативи за поведување постапка за кривично гонење по предметите по кои има постапувано.

Исто така, ДКСК согласно член 17 став 1 точка 4 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, ДКСК има покренато 4 иницијативи пред надлежните органи за поведување на постапка за утврдување на одговорност на службени лица.

Постапувајќи на ваков начин, ДКСК ја демонстрира посветеноста на Комисијата во идентификување и санкционирање на потенцијалните коруптивни активности.

5.2. Предмети по сопствена иницијатива

ДКСК оформи вкупно 3 предмети по сопствена иницијатива, по допрен глас од медиуми, а во врска со сомневања за сторени повреди на Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси и Изборниот законик.

Два од овие предмети се однесуваат на постапки за јавни набавки, а еден предмет беше оформен заради сомневања за несоодветно прекинати договори на ангажирани лица во установа од областа на културата. ДКСК има донесено 2 одлуки за запирање.

5.3. Предмети по приговор

До ДКСК во периодот по распишување на изборниот процес беше доставен еден Приговор поднесен од организатор на изборна кампања, каде беа содржани наводи против Академијата за судии и јавни обвинители, поради сомневање за сторена повреда на начин што по распишување на Изборите за Претседател на Република Северна Македонија 2024 година, била продолжена постапка за вработување во Академијата за судии и јавни обвинители „Павел Шатев“, која била отпочната по јавно објавен оглас за прием на 130 слушатели.

За овој предмет ДКСК одлучуваше на две посебни седници на кои беа донесени две одлуки и тоа: Одлука заведена со број 12-1330/15 од 11.04.2024 година и Одлука со број 12-1330/56 од 20.04.2024 година, со што Приговорот на организаторот и учесник на изборна кампања беше усвоен, а воедно беше задолжена Академијата за судии и јавни обвинители започнатата постапка да ја стави во мирување.

Незадоволната страна поднесе Жалба до Управен суд, а подоцна и до Виш Управен суд, каде беше донесена Пресуда со која Жалбата беше одбиена како неоснована.

Во врска со овој предмет ДКСК исто така има поднесено 2 (две) иницијативи за утврдување одговорност и тоа:

- против претседател и членови на Управен одбор на Академија за судии и јавни обвинители „Павел Шатев“ за повреда на Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, и тоа до надлежните органи: Судски совет, Врховен суд, Здружение на судии, Совет на јавни обвинители, Јавен обвинител на Република Северна Македонија, Здружение на јавни обвинители и Министерство за правда на Република Северна Македонија и

- против директор на Академијата за судии и јавни обвинители „Павел Шатев“ до Управниот одбор на Академија за судии и јавни обвинители „Павел Шатев“ и до Министерството за правда.

Постапката за утврдување на одговорност од страна на ДКСК е иницирана во рамките на законските рокови, како и во рамките на законски утврдените надлежности на Комисијата. Имено, Иницијативата за поведување на постапка за утврдување на одговорност е поднесена во рокот од 15 дена од приемот на последната одлука донесена од страна на Вишиот Управен суд на Република Северна Македонија, во врска со конкретниот случај, а во согласност со Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси. И покрај тоа, сакаме да истакнеме дека рокот од 15 дена не е преклузивен рок, истиот е инструктивен рок, односно со негово пропуштање на се

губи правото за преземање на определено дејствие, бидејќи нема одредба во Законот која предвидува последица од не постапувањето по тој рок.

ВИДОВИ ОДЛУКИ

ОДЛУКИ ЗА ОТФРЛАЊЕ	кога ќе оцени дека нема елементи за надлежно постапување, оцени дека друг орган е надлежен да постапува, нема јасни наводи или укажувања за незаконитости или недозволен дејствија на службените лица при вршење на јавните овластувања и службената должност, нема можност да обезбеди дополнителни информации за наводите во пријавата (анонимна пријава)
ОДЛУКИ ЗА ЗАПИРАЊЕ	кога со утврдената фактичка состојба не е констатирана повреда на закон или кога поднесува иницијативи до други надлежни органи.

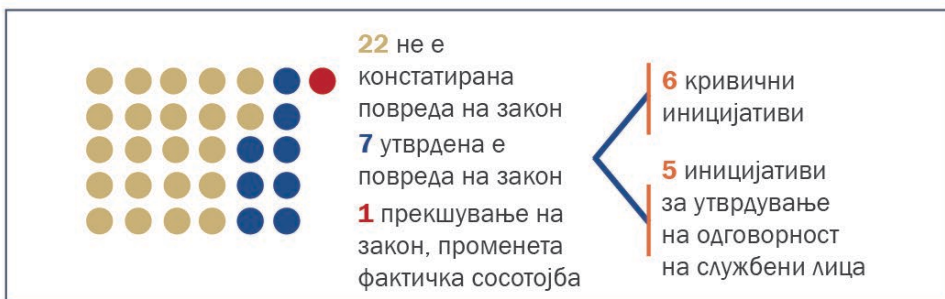
БРОЈ НА ПРЕДМЕТИ И СТРУКТУРА

65	61 ПРИЈАВИ
	3 СОПОСТВЕНА ИНИЦИЈАТИВА
	1 ПРИГОВОР

ВКУПНО 61 ПРИЈАВА



30 ОДЛУКИ ЗА ЗАПИРАЊЕ



ДКСК во текот на изборниот процес покажа високо ниво на активност и посветеност во заштита на законитоста и спречување на корупцијата. Оформувањето и процесирањето на голем број предмети, како и поднесувањето на иницијативи за кривично гонење и утврдување одговорност, укажуваат на сериозноста со која Комисијата ги третира потенцијалните прекршувања на законот. Одлуките на ДКСК и поведените иницијативи во одредени случаи резултираа со правни последици, што дополнително го потврдува значењето на работата на Комисијата во одржувањето на правниот поредок и заштитата на јавниот интерес.

ДКСК ќе продолжи да ги разгледува и анализира овие области на изборните нерегуларности, со цел да се подобри примена на законодавството и да се спречат идни прекршувања. Сите пријави се сериозно разгледувани и се преземаат мерки за исправка на идентификуваните неправилности.

6. Финансиско известување

Законска обврска на учесниците во изборната кампања е да доставуваат извештаи за приходи и расходи до Државната комисија за спречување на корупцијата, која е важен механизам за обезбедување транспарентност и отчетност во финансирањето на изборните активности. Овие извештаи се од суштинско значење за надзорот на финансиските текови и за осигурување дека сите активности поврзани со кампањата се спроведуваат во согласност со законските рамки.

Секој учесник во изборниот процес е законски обврзан да ги пријави сите извори на приходи, вклучувајќи донации од физички и правни лица, како и да ги евидентира сите направени расходи за време на кампањата. Овие извештаи овозможуваат ДКСК да ја оцени законитоста на финансиските активности и да идентификува потенцијални неправилности или коруптивни практики, како што се пречекорувања на дозволените лимити за трошење, непријавени донации, или нерегуларности во трошењето на средствата.

Доставувањето на овие извештаи е значаен чекор во градењето на доверба меѓу јавноста и политичките партии и кандидати, како и во заштитата на интегритетот на изборниот процес. Преку редовна проверка и анализа на овие податоци, ДКСК ја исполнува својата мисија за превенција и спречување на корупцијата и обезбедување на праведни и фер избори.

ДОСТАВЕНИ ИЗВЕШТАИ

	Извештај за донации 11 ти ден	Извештај за донации од 11 ден до крај на I круг	Извештај со образец за донации	Извештај со образец за донации еден ден по завршување на кампања до затворање на сметката	Вкупен финансиски извештај
	член 84-б ст.1 а.1	член 84-б ст.1 а.1	член 84-б ст.1 а. 2	член 84-б став 3	член 85
	рок на доставување 14.04.2024	рок на доставување 23.04.2024	рок на доставување 07.05.2024	1 ден по кампањата до затворање с-ка	најдоцна до 15 дена од затворање с-ка
Стево Пендаровски	✓	✓	✓	✓	✓
Гордана Силјановска Давкова	✓	✓	✓	✓	✓
Стевчо Јакимовски	✓	✓	✓	✓	✓
Бујар Османи	✓	✓	✗	✓	✓
Билјана Ванковска Цветковска	✓	✓	✗	✓	✓
Арбен Таравари	✓	✓	✗	✗	✓
Максим Димитриевски	✓	✓	✓	✓	✓

Анализата што ја изврши ДКСК во делот на почитување на законскиот рок за доставување на извештаите согласно член 84-б и член 85 од Изборниот законик, покажа задоволителни резултати. Имено, учесниците навремено, во рамките на законскиот рок ги имаат доставено потребните извештаи за приходи и расходи.

Податоците од анализата укажуваат на тоа дека учесниците во изборниот процес ја препознаваат важноста на финансиската транспарентност и дека ги почитуваат правилата утврдени во Изборниот законик. ДКСК со ова ја потврдува својата улога како надзорен орган кој обезбедува дека изборниот процес се спроведува во согласност со законските норми, што е од клучно значење за зајакнување на довербата на јавноста во изборните активности и институциите.

Изборно медиумско претставување е промовирање на ставови, програми, платформи, достигнувања, активности и друго на политички партии, коалиции, групи избирачи и нивни претставници. Дел од претставувањето е и платеното политичко рекламирање, кое претставува директен пристап на учесниците во изборната кампања до избирачите, преку кој за паричен надоместок се промовираат изборните програми, ставови и кандидати.

Во насока на транспарентност на трошоците на учесниците во изборната кампања, согласно Изборниот законик, радиодифузерите, печатените медиуми, електронските медиуми (електронските портали), како и правните лица кои стопанисуваат со рекламните паноа и билборди, се должни да поднесат извештај за рекламниот простор искористен од секој од учесниците во изборната кампања, покрај до други надлежни институции и до Државната комисија за спречување на корупцијата, кои се должни да го објават на своите интернет страници.

Податоците за висината на трошоците за медиумското претставување се дел на финансиските извештаи на сите 7 учесниците во изборниот процес, кои до ДКСК се доставени во утврдените законски рокови.

ИЗВЕШТАИ ЗА ИЗБОРНО МЕДИУМСО ПРЕТСТАВУВАЊЕ

	Правни лица за медиумско претставување	Доставени извештаи I круг		Доставени извештаи II круг	
Електронски медиуми	251	49	19,52%	34	13,55%
Телевизии	38	23	60,53%	18	47,37%
Радиостаници	36	15	41,67%	14	38,89%
Печатени медиуми	11	4	36,36%	3	27,27%
Рекламни паноа и билборди	8	8	100%	3	37,50%

Врз основа на извршената анализа, констатиравме дека значително мал број од правните лица кои вршат платено политичко рекламирање имаат доставено извештаи до ДКСК.

Имајќи предвид дека станува збор за средства од буџетот на државата кои во вкупните расходи се над 77%, недоставувањето на извештаите е кршење на законските обврски утврдени со Изборниот законик и потребно е да резултира со правни санкции за правните лица. Со ваквото постапување се нарушува принципот на транспарентност на изборната кампања, граѓаните немаат пристап до информации за висината на трошоците за политичко рекламирање, со што се намалува доверба во целокупниот изборен процес.

7. Слабости на Изборен законик

Државната комисија за спречување на корупцијата утврди дека постојат значителни слабости во законската регулатива која ги уредува изборните процеси, со што се создава потреба од нивно унапредување, менување, дополнување и усогласување. И покрај одредени измени на Изборниот законик, сè уште постојат празнини и недорегуирани прашања кои сериозно го засегаат работењето на Државната комисија за спречување на корупцијата и ефективно спроведување на изборните процеси.

Системските слабости во изборниот процес на Република Северна Македонија се последица на различни аспекти на правниот и институционалниот рамки. Овие слабости се одраз на недостатоци во правната регулатива, како и на проблеми со спроведувањето и управувањето со изборните процеси. Клучните области на загриженост се недостаток на јавна расправа, проблемите со транспарентноста и имплементацијата на новите регулативи, ограничените ресурси и обуката на изборната администрација, како и недостатокот на поддршка за институциите одговорни за изборите. Овие проблеми доведуваат до непредвидливост и несигурност во изборниот процес, што може да влијае на неговата стабилност и ефикасност.

Изборната администрација, вклучително и Државната комисија за спречување на корупцијата има ограничени човечки и финансиски ресурси, што може да влијае на навремената подготовка и комуникацијата со останатите изборни органи и јавноста. Овие слабости ја нагласуваат потребата од подобрување на правниот и институционалниот рамки за изборниот процес, со цел да се обезбеди поголема стабилност, транспарентност и ефикасност на изборите во Република Северна Македонија.

Клучни слабости на Изборниот законик

Државната комисија за спречување на корупцијата утврди потреба од унапредување на законската регулатива со која се уредуваат прашања од областа на изборните процеси, во насока на нивно менување, дополнување и усогласување.

Прецизност на регулативите за финансирање: Потребно е да се преиспитаат и дополнително да се прецизираат одредбите од член 83 став 2, особено во делот на финансирањето на изборната кампања од редовната сметка на политичката партија и донациите. Ова се однесува на поставување на поединечни и вкупни лимити на средства финансирани или донирани од физички и правни лица, со цел да се спречи прекумерното влијание на приватни интереси.

Ндорегуирани критериуми за буџетско финансирање: Во услови на финансирање на изборни кампањи со буџетски средства, член 76-д треба дополнително да се уреди со пропишување на мерливи критериуми за распределба на средствата од Буџетот на Република Северна Македонија за платено политичко рекламирање.

Нејаснотии во поврзаноста на донаторите: Има потреба да се уреди начинот на кој донаторите ќе докажат дека не се „поврзани лица“ со радиодифузерите, печатените и електронските медиуми при финансирање или донирање на политичките партии. Ова е клучно за избегнување на конфликти на интереси и за обезбедување транспарентност во финансирањето.

Непрецизни одредби за вишок на средства и неплатени обврски: Одредбите од член 85 треба да се преработат за да се дефинира јасен начин на постапување кога ќе се открие вишок на средства на сметката за изборна кампања или во случај на неплатени обврски.

Поддршка на независни кандидати од коалиции и партии: Потребно е да се уредат условите под кои коалиција или политичка партија може да поддржи независен кандидат и да ги користи средствата за платено политичко рекламирање во корист на таков кандидат, како и да се прецизираат условите и начинот на таквата поддршка.

Мониторинг на медиумското претставување: Неопходно е доуредување на Изборниот законик за да се определи надлежен орган за следење и известување за медиумското претставување на интернет порталите за време на изборите.

Примена на интероперабилни системи: Член 76-д став 11 треба да се дополни со воспоставување на интероперабилен систем за размена и контрола на податоци за активноста на банерите, во кој ќе бидат вклучени сите засегнати страни.

Регулирање на учеството во изборна кампања преку социјални мрежи: Постои потреба од уредување на начинот на организирање, плаќање, следење и известување до надлежните органи за интернет претставувањето кое го вршат учесниците во изборната кампања преку социјалните мрежи.

Електронски медиум - услови и критериуми: Потреба од доуредување на условите и критериумите кои е потребно да ги исполнат електронските медиуми за да имаат можност да аплицираат за политичко рекламирање во ДИК.

Распределба на буџетски средства за платено политичко рекламирање: Пропишување на јасни и прецизни критериуми за распределба на буџетските средства наменети за платено политичко рекламирање на електронските медиуми (интернет портали).

Рокови за исплата на донации: Преиспитување на утврдениот краен рок за уплата на донации, односно потребно е да се утврди донациите да се уплатуваат најдоцна до денот на завршување на изборната кампања.

Доуредување на член 84-б, став 8: Доуредување на член 84-б, став 8 со кој ќе се даде можност Министерство за финансии со подзаконски акт да го уреди начинот на водење на деловните книги и подготвување на финансиските/ финансискиот извештај за изборната кампања имајќи ги во предвид сите видови/ извори на финансирање на изборната кампања особено кога не секогаш истите предизвикуваат паричен прилив на трансакциската сметка.

Казнени и прекршочни одредби: Доуредување на Изборниот законик со што во делот на Казни и прекршочни одредби ќе бидат предвидени глоби и за електронските медиуми (електронските портали) во случај за недоставување на Извештај за рекламниот простор искористен од секој учесник во изборната кампања и средствата кои се платени и се побаруваат по таа основа.

Обучување и поддршка за финансиско известување: Постои потреба од определување на орган кој ќе ги спроведува обуките поврзани со финансиското известување, со што ќе се подобри транспарентноста и навременото информирање на јавноста за финансирањето на изборната кампања.

Овие слабости укажуваат на потребата од сериозни унапредувања на Изборниот законик за да се обезбеди правична, транспарентна и ефикасна регулатива која ќе овозможи Државната комисија за спречување на корупцијата, како и сите институции ефективно да ги спроведуваат своите надлежности и да придонесуваат кон интегритетот на изборните процеси во Република Северна Македонија.

8. Заклучок

Државната комисија за спречување на корупцијата согласно член 36 став 3 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси изготви Посебен извештај за утврдените состојби во финансирањето на Претседателските избори 2024.

Посебниот извештај за утврдените состојби во финансирањето на изборната кампања за Избор на Претседател на република Северна Македонија 2024 година од Државната комисија за спречување на корупцијата претставува сеопфатен преглед на финансиските аспекти на изборниот процес, особено фокусирајќи се на приходите, расходите и правната рамка поврзана со финансирањето на изборните кампањи.

Извештајот, детално ги анализира и административните процедури поврзани со финансирањето на изборната кампања.

Овој документ обезбедува детална анализа на финансиските текови, идентификувани слабости, и предлог мерки за подобрување на транспарентноста и ефикасноста на изборните активности, како и подобрување на улогата на Државната комисија за спречување на корупцијата во борбата против корупцијата, преку ефикасното постапување по предметите и имплементација на мерки за зголемување на транспарентноста и отчетноста пред граѓаните.

Државната комисија за спречување на корупцијата постигна значителен успех во борбата против корупцијата. Комисијата покажа ефикасност и решителност во справувањето со случаи на неправилности поврзани со изборната кампања. Овој извештај говори за случаите кои беа процесуирани, што резултираше со изрекување на соодветни санкции и преземање мерки против одговорните лица.

Државната комисија за спречување на корупција преку своите активности ја зајакна својата улога како надзорен орган и значително придонесе за зголемување на довербата во изборниот процес. Секоја постапка беше спроведена транспарентно, со што се обезбеди поголема отчетност и одговорност од страна на политичките актери. Ова го истакнува напредокот на ДКСК во создавање на фер и интегритетен изборен процес со намалување на ризиците од коруптивни активности.

Со извештајот опфативме активности што ДКСК ги презема пред започнување на изборна кампања, како превентивни мерки преку објавување на **соопштенија** за законските ограничувања за трошење на буџетските средства, со цел намалување на незаконски активности за време на изборниот процес.

Понатаму, со анализата на сите 291 **барањата за добивање мислење**, детектираме дека најчесто истите се поврзани со прашања од областа на вработувања, унапредување, водење на дисциплински постапки, започнување на изградба на објекти, отуѓување на имот и слични активности за време на изборниот период, како и дека најчести баратели на мислење се министерствата, општините, училиштата и здравствените институции, што упатува на потребата од доуредување на забранетите активности за време на изборниот процес, со цел да избегнат незаконски постапувања и незаконски трошења на буџетските средства.

Во однос на законската обврска за доставување на податоци за **службените моторни возила** со кои располагаат институциите, констатиравме низок степен на реализација на оваа законска обврска под 50%, како и отсуство на нормативно решение за санкционирање од страна на ДКСК, со што се намалува можноста за превенција од злоупотреба на службените возила за потребите на изборната кампања. Во насока на зголемување на транспарентноста, Комисијата јавно ги објави сите институции кои не доставија информации до законскиот рок.

Од вкупните **извори на финансирање на изборната кампања** во износ од 459.815.831 денари, 77% се средства од буџетот на државата, поради што ДКСК укажува на потребата истиот да укине, поради постоење на корупциски ризици и идното влијание на политичките партии врз

уредувачката политика на медиумите. Истакнавме дека Државната изборна комисија има исплатено само 78% од вкупната обврска за платено политичко рекламирање.

Во однос на **постапувањето по предмети** за овој изборен процес, информиравме дека ДКСК оформи вкупно 65 предмети, кои се резултат на пријави за сомневање за сторени повреди на Изборниот законик и Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, предмети оформени по сопствена иницијатива, по поднесени пријави, како и приговор поднесен од организатор на изборна кампања. Од вкупно донесените одлуки, донесени се 30 одлуки за запирање, 15 одлуки за отфрлање, додека 8 предмети се затворени со заклучоци поради идентична или слична содржина.

По предметите за претседателските избори, покренавме **6 иницијативи** за поведување постапка за кривично гонење, како и 4 иницијативи пред надлежните органи за поведување на постапка за утврдување на одговорност на службени лица.

Во однос на законската обврска за **доставување на извештаи**, констатиравме дека значително мал број од правните лица кои вршат платено политичко рекламирање имаат доставено извештаи до ДКСК, со што се нарушува принципот на транспарентност на изборната кампања и се намалува доверба во целокупниот изборен процес, за што не се изречени санкции од страна на надлежните институции.

ДКСК значително **придонесува** за заштита на законитоста, објективност и транспарентност на изборниот процес преку ефикасно следење и контрола на финансирањето, превентивни активности и управување со пријавите за неправилности. Потребно е да се **продолжи** со унапредување на механизмите за справување со изборните нерегуларности и да се поттикне јавната свест и учество во откривањето на коруптивни активности, што е клучно за одржување на демократските процеси и доверба на граѓаните во институциите.

Извештајот деталзира бројни недостатоци во правната и административната рамка што го регулираат изборниот процес и финансирањето на изборните кампањи во Република Северна Македонија. И покрај постоењето на законска регулатива, значителни проблеми во имплементацијата создаваат ризик за корупција. Ова е особено изразено во несоодветната примена на законските одредби, што води кон зголемен ризик од злоупотреба на средствата. Административните процедури, како што е пријавувањето на донации и трошоци од страна на политичките партии, се оценети како премногу комплексни и неефикасни, што доведува до зголемени административни трошоци и одложувања. Потребна е реформа на овие процеси за постигнување поголема ефикасност и намалување на можностите за корупција.

Извештајот укажува на потребата од зајакнување на системите за мониторинг и надзор за обезбедување поголема транспарентност и отчетност во финансирањето на изборните кампањи. Финансиското управување претставува сериозен предизвик, но успехот на ДКСК во борбата против корупцијата и справувањето со неправилностите е видлив и значителен и покрај сите предизвици.

Државната комисија за спречување на корупцијата препорачува воведување нови механизми за следење на приходите и расходите, како и реорганизација на административните процеси за поефикасно управување со ресурсите и намалување на можностите за корупција.

Овој извештај претставува значаен документ кој дава јасна слика за состојбата на финансирањето на изборните кампањи во Северна Македонија во 2024 година. Преку детално разгледување на приходите, расходите и правната рамка, извештајот ја нагласува потребата од реформи и подобрувања кои ќе обезбедат фер и транспарентен изборен процес во иднина.

